не'в — бо житя не вовіки..."

Ще більше, критика тексту, висьвітлили характер Пятикнижя викопалини, які перевели учені в Месопотамії, Персії, Палестині та Египті.

Сї відкритя, довершені в послідних роках, викликали великий переворот в дотеперішних поглядах на Старий Завіт. Перед здумілими очима учених дослідників отворили ся тепер нові історичні поля.

Найстаршими досї історичними документами в тій справі уважали учені відомости з V і VI віку перед Христом, які передала нам в спадчині грецька історія. Тепер удало ся ученим відкопати культурні памятники старинного Египту і Вавилону, які сягають часів повад 3000 літ перед Христом. З найстарших таблиць, записаних клиновим письмом, довідуємо ся, що вже на 3000 літ перед нашою ерою, проживав у Вавилонї народ о дуже високій культурі. Релїґія того народу була розвинена до найменьших подробиць, а опирала ся на астрономії, якої Вавилонцї були першими основателями і досї ще недостежними мистцями.

Перекази та астральні міти Вавилонцїв перейшли опісля до релїґійних вірувань всїх народів на Сходї, а також і до релїґії Жидів. Ще перед здобутєм Палестини підлягали Жиди, так само як всї арабські Бедуїни, культурним впливам Вавилону. В самій Палестинї панували протягом довгих столїть — на тисячу лїт перед Христом — мова і вивилонська культура. Навіть самі египетські фараони порозумівали ся зі своїми підданими в Азії вавилонським розговором. Міри, ваги, письмо, закони приняли Жиди також від Вавилонцїв. Цивільний закон, який находить ся в другій книзї Мойсея [глава 21—23] є що до змісту і форми перетвором і компіляцією законів вавилонського короля Гамбурабі що жив на 2000 лїт перед Христом. Жиди переняли сї закони від первісних жителїв Палестини. Кодекс Гамбурабі в многих случаях є далеко кращий, чим його жидівська копія |відпис|. І так приміром обмежив вірителеви право вязнити свого довжника найдовше три роки, а вже жидівський законодатель розширив се обмеженє на сїм лїт, Гамбурабі признає одноженьство |моноґамію| і точно означує маєткові права жінки та застерігає їй право до розводу. У Жидів знову панувало многоженьство |поліґамія|, а право розводу прислугувало лише мужови.

(Дальше буде).

Право- і царославіє.

Позаяк австрійська прокураторія у Львові сконфіскувала велику часть з отсеї статї в соціял-демократичнім орґанї „Праця", ми постановили передрукувати її в цїлости і подати нашим читачам правдивий образець господарки замороченої панї Австрії.

З приводу процесу Бенласюка і тов.

Наша Австрія робить так, як та нехарна господиня, що насамперед запустить і занедбає хату, аж замножать ся ріжні плюскви, блощицї, стоноги та инша погань, а щойно опісля забирає ся сю погань нищити. А звісна річ, далеко лекше замножити „нендзу", ніж вигубити її. Се знає кождий, у кого здоровий розум в голові, але в тім власне біда, що австрійським мужам державним і керманичам, тим, що Австрією правлять і орудують, здорового розуму бракує.

Бо нїхто инший, тільки сама Австрія, себто її керманичі і правителї, винні, що серед українського населеня в Галичинї, Буковинї та угорщинї замножило ся москвофільство. Українського хлопа в Галичинї віддала Австрія на поталу польській шляхтї, на Угорщинї мадярській. Хоча сорок осьмого року у нас нїби то скасовано панщину, але по правдї український хлоп ще довгі-довгі лїта був невільником польського пана. Про се не будемо розповідати, бо всї ми дуже добре се знаємо. Тай не тільки український хлоп, але загалом цїлий український нарід був в Галичинї в польській неволї. Польські пани робили, що захотїли, а до помоги їм був усе ц. к. староста, ц. к. шкільний інспектор, ц. к. податковий інспектор і так в долину аж до жандарма, возного і податкового екзекутора. Всї вони піддержували своєю повагою австрійських урядників та силою австрійської зорґанізованої власти панованє польської шляхти над українським людом і народом. Поневолений народ відчував болючо се безправство, сей страшний угнїт і пориває ся, щоби висвободити ся з під нього. Але всї змаганя, всї пориви бували брутально здавлювані ломані вязницею, топлені в мужицькій крови.

Згадати лише баденївські вибори, великий аґрарний страйк, правлїнє Пінїнського, Потоцького і т. п. Се важнїйші події, а побіч того цїлий непроглядний ряд дрібних, але дошкульних переслїдувань, знущань, кар, тяганин, наче мілїони дрібних колючок вбиваних ненастанно в орґанізм українського народу!

Ось так Австрія господарила довгі, довгі лїта у нас в українській частинї Галичини. Так само, коли не гірше ще по той бік Карпат на угорській Українї.

Чи така господарка се не було очевидне підготовленє ґрунту під посїв москво - і царофільського кукілю? Чи-ж не було се пусканє води на млин московських аґентів?

І зрозуміла се Росія. Та сама Росія, котра у себе ще гірше давить, визискує і гнобить усї народи, які незавидна судьба злучила під царською кормигою. Але чи-ж знати се темному, заголюканому українському хлопови в Галичинї? Чи-ж віддати йому, як Росія обходить ся зі своїми підданими?

За те бачив він і відчував свою кривду, свою неволю своє безпросьвітне горе.

І прийшли платні аґенти царської Росії, люди, що за рублї запродали свою честь і совість і почали захвалювати українським поневоленим масам московський рай. Говорили про русску віру, русску державу і русского царя-батюшку. Під небеса вихвалювали, як то добре і безтурботно живеть ся хлопови в Росії, де нї польський пан, нї Жид-лихвар не мають нї сили, нї власти, де цар про хлопів, як про дїтий дбає і т. д. і т. д.

І щож дивного, що темний український хлоп у всї такі байки повірив?! Атже довголїтне правлїнє польської шляхти в Галичинї не допустило правдивої осьвіти до того хлопа, атже кожду осьвідомлюючу орґанізаційну роботу української інтелїґенції серед українського хлопства спинювано, паралїжовано, просто убивано, атже усї змаганя польської шляхти і її прислужників польської бюрократії до того лише стреміли, аби українського хлопа як найдовше в темнотї і несьвідомости, щоби тим лекше було ним правити та визискувати його. І все те діяло ся довгі-довгі лїта.

Безпосередним наслїдком поневоленя українського народу так в Галичинї, як і на Угорщинї було москвофільство. В серци темного, заголюканого хлопа зродила ся надія, що прийде „білий, русский цар" і освободить хлопа тут з польської, а там за Карпатами з мадярської неволї.

Гірше ще, що те саме москвофільство, та надія на русского царя, була попирана також з польської сторони. Хитрі польські переможцї пекли при тім огни дві печені відразу, а остатнїми часами забажали ще і третю хоч трохи присмажити.

По перше, коли москвофільство ширило ся серед українського населеня Австрії — могли Поляки у Віднї перед правлячими кругами все покликувати ся на се, що в інтересї Австрії лежить, аби в Галичинї Поляки були панами, бо Українцї тягнуть до Росії і тому небезпечно давати їм які небуть права. Противно треба їх міцно держати в крипах і треба Поляків наставити їм за опікунів та сторожів. По друге, віра і надія на російського царя, на його поміч, убивала серед українських хлопів віру у власні сили і надію, що лише власною працею, власною сьвідомістю та орґанізацією український нарід може добути собі поліпшенє долї. А польським верховодам тільки сього й треба. Російський цар далеко, тому і не дуже страшний, за те страшний для них і небезпечний сам український нарід, коли він прозріє, осьвідомиє та суспільно зорґанізований стане до боротьби проти шляхоцького поневоленя та польскої супремації. Вкінцї останими часами польські верховоди в Галичинї стали ще й тому попирати москвофільську пропаґанду в Галичинї, щоб в заміну за се узискати хоч деякі полекші від російського правительства для Поляків в Росії.

Усе те терпіла Австрія довгі лїта, не звертано просто уваги на московську пропаґанду в Галичинї, а всї преставленя, скарги і протести зі сторони Українцїв просто легковажено собі.

Аж як прийшла анексія Босни і Герцеґовини, як Росія почала готовити ся до війни з Австрією, як хмарою військових і політичних шпіонів засипала Галичину — щойно тодї похопила ся і наша старушка Австрія. Щойно тодї побачила, що москвофільство в Галичинї на добре загнїздило ся. Побачила, що сотки платних російських аґентів бушує по Галичинї і підготовлює ґрунт для приходу білого царя війська. Бородаті попи ширять православіє і разом з тим брехлиро розносять славу царя і „великої могучої Росії", московські учительки учать по бурсах московської мови, а разом з тим виховують дїтий українського хлопа на янїчарів, Москалїв, на зрадників свого народу, а прислужників царату.

Аж тепер пізнала Австрія, що цїлої тої роботи наших москвофілів дальше легковажити не можна. Атже звісно, що три роки тому війна між Австрією, а Росією висїла на волоску, а і то нинї загально звісне, що побіда у війнї зависить не тільки від настрою так самих жовнїрів, як і населеня того краю, на котрого землях або за котрого землї ведеть ся війна. Власне наша Галичина дуже легко може бути театром, на якім війна Австрії і Росії розіграєть ся, власне наша Галичина цїлком певно була би предметом, за котрий проваджено би війну. Атже Бобрінський та инші крикливі російські патріоти давно вже вибалакали ся, що цїлию Росії є заткнути російський прапор на Карпатах, себто, иншими словами, заграбати Галичину. Австрія розуміла, що тільки на се Росія прямо заливає Галичину своїми рублями, тільки на се удержує в Галичинї величезним коштом цїлу фалянґу шпіонів, тільки на се видає кольосальні маси гроший на удержанє тут у нас російських бурс, російських ґазет, російських учительок і учителїв, православних попів, щоби підготовити як слїд Галичину на прихід російський військ, щоби серед галицьких хлопів витворити такий настрій, аби в данім випадку Галичина добровільно піддала ся Росії, добровільно, або принайменше найдешевшим коштом прилучила ся до Росії.

його твору „Die Entstehung der Volkswirtschaft", де він змальовує старий Рим, а якраз Рим, бо ми знаємо історію його найлїпше. „Там немає продуктивних заводових станів, нема мужиків, нема ремісників. Є лише великі і малі посїдачі, є богаті і бідні. Богач висуває поволи біднїйшого з його земельної власности і робить його таким робом пролєтаром. Такий пролєтар стає неспосібним до зарібку, бо нїгде нема підприємчивого капіталу, нема нїякого підприємства, де пролєтар продавби свою силу. Нема нїякого промислу крім домашного замкненого в самім собі. Ремісник тогдїшних часів не був свобідним ремісником в теперішнім значіню, лиш був поневоленим ремісником, який дістає з рук рільних невільників збіже, вовну і дерево, щоби перерибити їх на хлїб, одїж і ріжні знаряди. Бо богач не купував для свого прожиткуваня нїчого; всьо виробляло ся у нього в дома на його господарстві. З відси й то ті величезні лятіфундії [величезні земельні посїлости], звідси й то ті величезні громади невільників, які є зрутовані в одних руках лїдича, одного властителя, який їх силою, їх виробами спромагав вдоволити і найделїкатнїйші забаганки свого житя і житя таких самих як він богачів."

Ви здуміли-б ся, коли би я вам прочитав, яку то роботу виконували робітники і кілько то родів робітників мав котрий буть римський богач. Римське суспільство, поширюючи своє пановане поза межі Риму, богатїло дуже скоро, зі всїх сторін звожувано невільників на римську торговицю а римські богачі розкуплювали їх і ставили їх на місце давних випертих ними дрібних мужиків на селї, а самих мужиків робили підданими панщизняками (кріпаками).

Ось і образець старинних мійських суспільств. З богаством піднесло ся рівнож і образованє та технїчна культура. Але що технїчну працю виконували невільники і панщизняки, через те загано погорджуєть ся технїчною працї а в Греків, того висококультурного старинного народу, і у Римлян, які відтак технїчно перевисшили Греків. У Греків називає ся ремісник „банавзе"; ся назва стала погірдливою на сьмішкою. Банавзе се є чоловік, котрий про нїщо не думає, як лиш про свою працю і котрий житє обертає ся серед дуже скупих обставин. Для нього не істнує духова культура, духове знанє. Робітник в старинї є виключений від культури і є по більшій части невільником або кріпаком. Рівночасно з погордою працї пануе також страшний визиск і нищенє людської робочої сили. Ті величаві будівлї, які полишили нам старі Римляни, і які ми так дуже подивляємо, се є плід працї нужденних невільників. Величезні богатства витворили роспустне і марнотратне житє богачів аж до без'умства. Марнотратність цезарів і богатих людий зводила ті велитеньскі будівлї. Взагалї є се вже старою практикою і історією доказана річ, що без'умне варятство пануючих показує ся все витворним будівництвом і культом памятників. Ми лиш потребуємо пригадати між иньшим египетські піраміди.

Праця була погорджувана а люксусове житє росло. І так колишні роди, колишні мужики, працюючи коло рілї, чи сповняючи які там иньші господарські обовязки, більше витревалими, тепер зі зростом люксусового житя они стали плеканцями без гарту, без спосібности видержати хоть би найменьші невигоди. А тому, що не було потреби шанувати людську працю, господарка ставала ся все то більше назадницькою, себто не поступала вперед. Всьо те, чого не треба для люксусу панам, всьо те лишало ся низьким не розвиненим; більші продукційні потреби не розвивали ся. Маси невольничих робітників жили в страшній нуждї, над ними не мав нїхто найменшого взгляду, для них не істнували красші вимоги житя. Люксусові будівлї ростуть але рівночасно господарство перестає розвивати ся, Правильного поліпшуваня знарядів не видно а навіть зівсїм нема, ремесло і взагалї промисл не можуть розвинути ся а в кінци приходить звироднїнє: звироднїнє і перетонченє богатої кляси, деморалїзація і бесящтво виколїяних вольних горожан а врештї брак всякої відпорности на зверх цїлого державного житя. В той спосіб впали всї старинні культурні народи. Они не могли відтак ставити опору низше культурним народам. Рим не може оперти ся варварським народам, якими були в той час Ґермани і Кельти. Рим, той Рим що був паном тодїшного сьвіта, та сьвітова держава, якої посїлости займали всї знані тогди країни, той Рим не міг оперти ся некультурним варварським ґерманам, які заманені римськими богаствами, римськими скарбами, здобули його. І так впав Рим. Так само впала пізнїйше всхідна держава, так звана бізантийська держава, бізантийське царство зі своїм Константинополем, впав із тих самих причин і став жертвою кочуючого народу, напів варварського народу, впав в руки Турків.

|Дальше буде|.

ARCHIVES OF ONTARIO
TORONTO